

## BETREFT:

*Adviesvraag betreffende behoud en invulling object RV tribune te Rijssen.*



De adviesvraag gaat om de tribune gelegen aan de Stokmansveldweg 1B te Rijssen. Het object is een gemeentelijk monument. Het bouwjaar is circa 1929. Qua ontwerp en vormgeving betreft het een zgn. Engelse tribune. Het is een sober en eenvoudig vormgegeven object met ingetogen kleurstelling. In de onderbouw waren de kleedkamers gehuisvest en in de bovenbouw de klimmende tribune met de kapconstructie in de vorm van een lessenaars dak. Engelse tribunes zijn in Nederland zeldzaam. Inclusief deze, zijn er in Nederland van dit type houten tribunes uit het begin van de vorige eeuw, nog drie over.

## VRAGEN VAN HET COLLEGE:

1. Hoe waardeert u de cultuurhistorische waarde van deze tribune voor Rijssen-Holten?
2. Hoe waardeert u de bouwtechnische staat van het bouwwerk?
3. Hoe schat u de technische en financiële haalbaarheid van verplaatsing in?
4. Gezien de slechte staat; hoe denkt u over het realistisch terugbrengen in authentieke / monumentale staat?
5. Welke nieuwe functie(s) en locatie(s) komen naar uw mening in aanmerking voor verplaatsing van de tribune?
6. Mocht het uiteindelijk niet mogelijk zijn de tribune in ere te herstellen, wat zijn naar uw idee acceptabele alternatieven?

## ADVIES VAN DE EAr:

### **Algemene overwegingen:**

- Ontwikkelingen vereniging  
De voetbalvereniging gebruikt de tribune al langere tijd niet meer. De club heeft aangegeven de voor het onderhoud benodigde kosten niet te kunnen dragen. Door de op handen zijnde fusie met een andere vereniging en als gevolg daarvan de verhuizing naar een andere locatie wordt een en ander eveneens bemoeilijkt. Het betreft immers een echte Rijssen Vooruit-tribune.
- Ontwikkelingen in ruimtelijk opzicht.  
Het voetbalveld en de opstallen zijn inmiddels in eigendom van een ontwikkelaar die bezig is met de herontwikkeling van het terrein. De huidige bestemming verdwijnt en wordt ten gunste van

woningbouw herzien. Dit heeft tot gevolg dat de monumentale en zeldzame tribune dreigt te verdwijnen.

### ***Uitgangspunten:***

Voor het beoordelen van de waarden van een cultuurhistorisch interessant object, hanteert de EAR de volgende vier criteria:

1. *Heeft het gebouw of object in cultuurhistorisch opzicht monumentale waarde?*  
Als toetsingscriteria gelden vooral objectieve maatstaven, zoals de juridisch status van monument, de bijzondere architectuur en de bouwkundige kwaliteit.
2. *Heeft het gebouw of object betekenis voor de ruimtelijke omgeving?* Vragen daarbij zijn: is het een opvallend bouwwerk; wordt de stedenbouwkundige of landschappelijke kwaliteit beïnvloed?
3. *Bieden de huidige en/of toekomstige functies voldoende zekerheid dat het gebouw of object z'n waarde behoudt?* Daarbij gaat het om vragen van economische haalbaarheid, maatschappelijk belang en natuurlijk: de duurzaamheid.
4. *Bestaat er in de samenleving in potentie voldoende historisch besef ten aanzien van het gebouw of object?* Met andere woorden: heeft het gebouw of object in de ogen van de mensen, zowel inwoners als bezoekers, betekenis? Of is er de gerede kans dat het die betekenis kan krijgen? Vertelt het gebouw of object een verhaal en wordt dat gehoord?

### ***Overwegingen per uitgangspunt:***

1. Gesteld kan worden dat J.H. ter Horst in Engeland met voetbal in aanraking is gekomen en erdoor geïnspireerd is geraakt. Naast zijn passie voor voetbal paste deze ontwikkeling ook binnen de tijdsgeest van werknemers die ook ontspanning nodig hadden om goed te functioneren. Daarnaast speelde prestige tussen firmanten families en andere industriesteden ook een rol van betekenis. Investeren in voetbal biedt een duurzaam verenigingsleven waarbij medewerkers vanuit sociaal oogpunt duurzaam verbonden waren, generaties lang. Zie bijvoorbeeld de Phillips fabrieken en hun voetbalvereniging PSV.  
Na terugkeer van een lang verblijf in Engeland in het voorjaar van 1909 in Rijssen (met een lederen bal, de Arveveebal) richtte ter Horst dan ook meteen daarna, met de heren (Gijs) Muller en Poortman, de voetbalvereniging Rijssen Vooruit op. De eerste leden waren inwoners van Rijssen, werkzaam in de fabriek van ter Horst. Eerst werden alleen vriendschappelijke wedstrijden gespeeld tegen buurverenigingen. In 1915 nam Rijssen Vooruit het initiatief tot een eigen competitie, los van elke bond, met een nieuw reglement dat op zondag 16 september 1915 werd vastgesteld. Doordat de medewerkers van ter Horst ook op zaterdag moesten werken was voetbal op zondag geoorloofd, welke niet geheel overeen kwam met de geloofsovertuigingen van andere Rijssenaren.

Om het 10 jarige bestaan te vieren, kan de tribune een cadeau geweest zijn van de heer J.H. ter Horst aan de vereniging. Uit het interview is gebleken dat de tribune is gebouwd door medewerkers van ter Horst. Arbeid was destijds niet duur en de materialen waren beschikbaar. Ook het latere onderhoud is tot c.a. 1950 door medewerkers van ter Horst verricht. De kleuren op het bouwwerk, met name op het staal zien we een licht groene kleur die ook destijds veel voor kwam op machines en motor onderdelen. Verf en materialen waren dus voldoende voorhanden en arbeid ook. Of ter Horst de leden deze onderhouds- werkzaamheden op basis van eigen tijd liet uitvoeren is niet bekend. Aannemelijk is het wel gezien de latere traditie van zelfwerkzaamheid binnen de vereniging.

Het oorspronkelijke ontwerp van de tribune is een doordacht ontwerp. Helaas is de architect van het ontwerp niet bekend, maar het zou goed mogelijk kunnen zijn dat de heer ter Horst dit ontwerp in Engeland heeft ingekocht. Of dat zijn ontwerpafdeling een reproductie van een

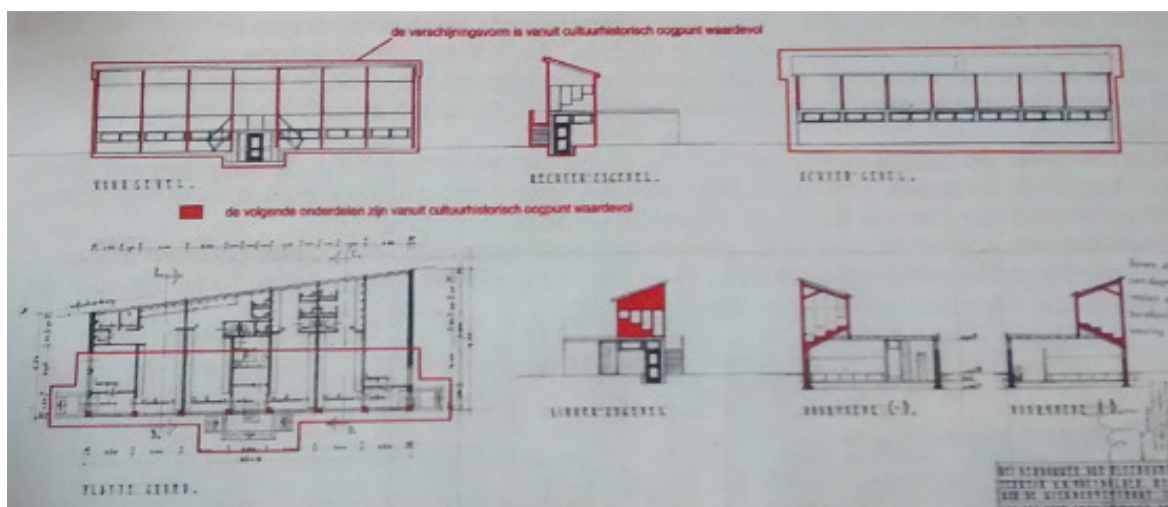
Engelse tribune heeft gemaakt op basis van foto's. Ondanks dat het bouwwerk uit sobere materialen is opgetrokken en de oorspronkelijke kleurstelling ingetogen is, straalt de tribune een hoge mate van prestige uit. Dit soort tribunes kwamen bij ons in Nederland bijna niet voor, het was destijds zeker in voetbalkringen een bezienswaardigheid.

De tribune is naar de mening van de Ear om de volgende redenen cultuurhistorisch van hoge monumentale waarde:

- De tribune is in 1997 aangewezen als gemeentelijk monument. In de redengevende omschrijving, behorend bij de aanwijzing, is vermeld dat het een houten tribune is met een gemetselde onderbouw op een rechthoekige plattegrond. De tribune is aan drie zijden open en heeft een lessenaars dak. Het dak wordt aan de voorzijde gedragen door acht stalen kolommen. Langs het dak een brede houten rand van verticale houten delen met een decoratieve beëindiging in een getrappt motief. Vlak boven de gemetselde sokkel een houten borstwering. Centraal aan de voorzijde bevindt zich een houten trap. De zitplaatsen zijn in klimmende rijen geplaatst met een trapsgewijs oplopende kopschotten beëindigd.

De tribune is van cultuur- en architectuurhistorische waarde vanwege de functie en als redelijk gaaf en zeldzaam voorbeeld van een dergelijke houten tribune.

- Het bouwwerk bezit een mate van gaafheid omdat het volume nagenoeg intact is. De oorspronkelijke verschijningsvorm is nog steeds herkenbaar. De verbouwing van architect Jan ter Haar, 1967 heeft de meeste invloed gehad op de ontwikkeling van de huidige verschijningsvorm en kan gezien worden als een ongewenste laag c.q. toevoeging uit de jaren '60. Mede door het sober en doelmatig onderhoud zijn de cultuurhistorische waarden behouden gebleven. Het object scoort hoog als het gaat om de criteria gaafheid- herkenbaarheid en zeldzaamheid. Het object is niet enkel op gemeentelijk niveau van belang maar ook in een breder perspectief, van provinciaal alsmede nationaal niveau. Het is representant van de Nederlandse voetbalgeschiedenis uit begin vorige eeuw, in het algemeen als op lokaal niveau in het bijzonder. De functie van het gebouw is nagenoeg intact en tot op de dag van vandaag kan het bouwwerk gebruikt worden als kleedruimte en tribune.
- Vanuit architectuurhistorisch oogpunt is deze tribune een sobere en eenvoudige vertegenwoordiger van Engelse houten voetbaltribunes in Nederland en daardoor waardevol. Engelse tribunes zijn in Nederland zeldzaam. Uit de bronnen op internet blijkt dat van dit type houten tribunes uit het begin van de vorige eeuw er in Nederland er nog maar drie over zijn, deze meegeteld.



Het object scoort hoog als het gaat om de criteria gaafheid-, herkenbaarheid en zeldzaamheid.

- De volgende (onder-) delen zijn van hoge cultuurhistorische waarde:

- Als geheel is de verschijningsvorm van het oorspronkelijke ontwerp nog aanwezig en waardevol.
  - De onderdelen die nog origineel zijn::
    - de staalconstructie van de kap alsmede de spanten;
    - de banken van de tribune;
    - de betimmering van de linkerzijde van de tribune (is oorspronkelijk).
- De bouwkundige staat van de tribune verkeert in algemene zin in een slechte tot zeer slechte conditie valt te concluderen uit de uitgevoerde quick scan. Door het niet gebruiken en ontbreken van onderhoud is de tribune verder in verval geraakt. Zowel bij het handhaven op de huidige locatie als bij een verplaatsing is een ingrijpende restauratie noodzakelijk.
2. De tribune heeft betekenis voor de ruimtelijke omgeving. Het is een opvallend bouwwerk, vanwege zijn architectuur en (sobere) materiaaltoepassing. Zowel de aanwezigheid van een voetbalveld binnen de bebouwde kom als de architectuurhistorisch bijzondere en zeldzame tribune hebben (nu nog) een belangrijke invloed op de ruimtelijke omgeving. De, in Engelse stijl uitgevoerde, tribune straalt een hoge mate van prestige uit, ondanks dat het bouwwerk uit sobere materialen is opgetrokken en de oorspronkelijke kleurstelling ingetogen is. Dit soort tribunes kwamen bij ons in Nederland bijna niet voor, het was destijds zeker in voetbalkringen een bezienswaardigheid. Het bouwwerk heeft, in combinatie met het bestaande voetbalveld, in de huidige situatie zeker invloed op de stedenbouwkundige kwaliteit. Door de voorgestane ontwikkelingen ter plaatse zal de invloed van de tribune op de stedenbouwkundige kwaliteit ernstig worden aangetast. Erger nog, de geplande ontwikkelingen ter plaatse zullen de hoge cultuur- en architectuurhistorische waarden van de tribune in hoge mate negatief beïnvloeden.
3. De functie van het object is nagenoeg intact. Het object is niet in gebruik, maar kan ook nu nog gebruikt worden als tribune en kleedkamer(s). Echter, door de ontwikkelingen ter plaatse (woningbouw) zal de huidige functie van het object als tribune en kleedkamers verdwijnen. Dit is ook het geval als het bouwwerk, ook na een restauratie, op de huidige plek eenzelfde functie zou krijgen. Ondanks dat het object voor de vereniging economisch onrendabel is en daarom niet duurzaam gekoesterd en/of onderhouden zal worden, leent het bouwwerk zich volgens ons toch voor een herstemming. De Ear is van mening dat dit niet mogelijk is op de huidige locatie en daarom is het vinden van een nieuwe locatie noodzakelijk. Een herbestemming houdt in dat een goede gebruiksfunctie gezocht dient te worden die past bij het bouwwerk én, in dit geval, de nieuwe locatie. De nieuwe functie, en ook de beheersbaarheid van het toekomstig onderhoud, zijn van groot belang voor het behoud van de cultuurhistorische waarden. Bij de financiering van het project is niet alleen de economische haalbaarheid van die functie op de lange termijn van belang. De exploitatie (financieringslasten van de ontwikkeling inclusief die van de duurzaamheidsvoorzieningen gericht op duurzaamheid en lasten toekomstig onderhoud), bepaalt het succes van de herbestemming. Dit uitgangspunt stelt hoge eisen aan de uiteindelijk te kiezen toepassing. Wij achten voor dit bouwwerk mogelijkheden aanwezig voor één of meer economisch haalbare toepassingen. Wel moet dan aan een aantal voorwaarden worden voldaan:
- Een beheersbaar exploitatiemodel waarin ontwikkelaar(s), eigenaar(s) en gebruiker(s) met elkaar verantwoordelijkheid nemen voor het resultaat: herbestemming die beklijft.
  - Een soepele en vooral passende toepassing van de eisen voortvloeiend uit wet- en regelgeving, zowel voor wat betreft het bestemmingsplan als de duurzaamheid.

- Een zorgvuldige afweging van het karakter van de functie(s) ten opzichte van de cultuurhistorische waarden van het pand en de omgeving, zowel maatschappelijk als ruimtelijk.
- Een adequate eigenaars-gebruikersconstructie die gericht is op doelmatig beheer van het pand.

4. Er is in potentie ten aanzien van de tribune voldoende historisch besef, zowel plaatselijk als in den lande.

Het object is niet enkel op gemeentelijk niveau van belang maar ook in een breder perspectief, van provinciaal alsmede landelijk niveau. Het is representatief voor de Nederlandse voetbalgeschiedenis uit begin vorige eeuw, in het algemeen als op lokaal niveau in het bijzonder. In het vorenstaande is de ontstaansgeschiedenis en het historisch belang van dit bouwwerk vermeld (zie onder punt van overweging per uitgangspunt). Het bouwwerk vertelt een duidelijk verhaal. Het is ontstaan door de filosofie van een ondernemer die het belang tussen werk en ontspanning door middel van sport onderkent en dat belang in de samenleving weet uit te dragen. Een belang dat ook thans nog steeds van grote waarde blijkt te zijn in de relatie tussen ondernemingszin en sport. De tribune heeft een betekenis in de ogen van de mensen, niet alleen voor de inwoners, maar door zijn verschijningsvorm ook daar buiten, zowel provinciaal als landelijk. Door een transformatie/herbestemming op een nieuwe locatie is de kans groot dat deze betekenis kan worden vergroot, ook voor anderen. De tribune vertelt een verhaal, dat grotendeels al wordt gehoord. Dit kan worden versterkt door een nieuwe invulling op een nieuwe locatie. Het behoud en het transformeren/herbestemmen is van sociaal en maatschappelijk belang.

#### ***Antwoord op de gestelde vragen:***

Ad. vraag 1: De cultuurhistorische waarde van de tribune is hoog. Ondanks en mede door het minimale onderhoud zijn originele onderdelen van de tribune nog grotendeels aanwezig. Denk hierbij aan de staalconstructie, houten banken en houten kraaldelen betimmering en de verschijningsvorm. De tribune wordt hoog gewaardeerd ten aanzien van de criteria gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid en is tot op landelijk niveau vanuit cultuurhistorisch oogpunt van groot belang.

Ad. vraag 2: De bouwkundige staat van de tribune wordt in de rapportage als slecht en op onderdelen erg slecht beoordeeld. De uitbouw aan de achterzijde uit de jaren 60, waarbij onder andere de gehele onderbouw opnieuw gemetseld en ingedeeld is, heeft hierin in negatieve zin bijgedragen. In de achtergevel, op tribune niveau zijn in deze periode ter bevordering van de schijfwerking, BIMS betonblokken tussen de standers gemetseld. Later is de oorspronkelijke dakbedekking vervangen voor een stalen damwandprofiel beplating. Tussen de naden van de U-profielen van de staalconstructie is ernstige roestvorming waargenomen. Het bouwwerk is verder door het niet gebruiken gedurende de laatste decennia verder in verval geraakt. Onjuist uitgevoerde werkzaamheden hebben gevolgschade veroorzaakt. De Ear heeft geen reden te twijfelen aan deze conclusie en beoordeling. Omdat er echter sprake is van een quick-scan, zal de werkelijke bouwtechnische staat moeten blijken uit een uitgebreid onderzoek.

Ad vraag 3: De Ear ziet zeker mogelijkheden voor verplaatsing in financieel en technisch opzicht. Voorwaarde daarvoor is dat er een gedegen transformatie-/ restauratie-/ herbestemmingsplan ligt. Uitgangspunt is verder een sobere, doelmatige en oorspronkelijke uitvoering.

In financieel opzicht: De nodige middelen kunnen niet alleen door subsidies, een extra gemeentelijke bijdrage en bijdrage van de ontwikkelaar verkregen worden. Fondsenwerving is dus nodig. Vanwege het grote plaatselijke belang van de tribune is het creëren van draagvlak bij en een beroep op het moreel/moraal ( de ontstaansgeschiedenis, het verhaal van de tribune) van ondernemend Rijssen

voor de hand liggend. Gelet op het grote bovengemeentelijk, ja zelfs landelijk, belang is het ook belangrijk dit belang onder de aandacht te brengen van provinciale en landelijke instanties en belangenorganisaties ( sport, erfgoed) en aldus fondsen te genereren. Mogelijk zijn ook organisaties als de Postcodeloterij, Vriendenloterij e.d. hiervoor te benaderen.

Welke waarde aan de aan de bij het verzoek gevoegde begroting (en daarin genoemde kostenposten) moet worden toegekend, valt voor de Ear thans niet te beoordelen en is ook geen taak van de Ear.

In technisch opzicht: Uitgaande van een verplaatsing dient de tribune door vakbekwame mensen zorgvuldig en met de nodige deskundigheid uiteen te worden genomen. In goede staat verkerende onderdelen her te gebruiken. In minder goede staat verkerende onderdelen herstellen/vernieuwen en ook hergebruiken. Voor te vervangen onderdelen zorgvuldig beoordelen in hoeverre vervanging met authentieke (dus bestaande) materialen (RIBO ?) op authentieke wijze mogelijk is.

Voor het beheer, de exploitatie en de instandhouding is o.i. het in het leven roepen van een stichting een optie.

Ad vraag 4.: De Ear is van mening dat het realistisch terugbrengen in authentieke / monumentale staat van de (oorspronkelijke) tribune zeker mogelijk is. Het oorspronkelijke bouwdeel met authentieke details is immers grotendeels aanwezig. Naar de mening van de Ear is behoud door middel van transformatie/herstemming met de juiste middelen en op een authentieke wijze dan ook zeer wel mogelijk. Hierbij kan mogelijk ook een beroep worden gedaan op de deskundigheid, kennis en bereidheid van plaatselijke en regionale bedrijven/organisaties hieraan een bijdrage te leveren. Ook valt te overwegen /na te gaan of bij de uitvoering het inzetten van mensen van de Ribo-opleiding in Hengelo of Kamgaren Rijssen tot de mogelijkheden behoort.

Noot: In het verleden is er reeds een leerlingentraject geweest voor het renoveren van de RV-tribune?

Een vereiste is dat het project door een deskundige op het gebied van restauratie/ vernieuwing wordt begeleid.

Ad vraag 5.: Bij een transformatie/herbestemming zijn naar de mening van de Ear, afhankelijk van de nieuwe locatie en bestemming meerdere functies mogelijk. Een sport-gerelateerde locatie en functie versterkt de authenticiteit. Omdat het hier gaat om zowel de geschiedenis als functie van de (voetbal)-tribune, de voetbalcontext dus, opteert de Ear hierbij sterk voor situering bij een Rijssense voetbalclub (dat kan zijn de fusieclub of één van de andere beide clubs) in de vorm van bijvoorbeeld een eretribune of zgn. skybox. Een functie die de relatie sport-bedrijfsleven (ontspanning-werk) weergeeft (=het cultuurhistorisch verhaal van de tribune) acht de Ear ook mogelijk. Een nieuwe functie valt o.i. niet los te zien van de nieuwe locatie. De onderbouw van de tribune kan prima fungeren als opslagruimte zoals het oorspronkelijke ontwerp voor ogen had. Nieuwe mogelijke locaties kunnen zijn:

- het gefuseerde RV of de beide andere voetbalverenigingen;
- de hondenclub in het Rijssense Veld. (Onlangs afgebrande onderkomen van deze vereniging);
- of bij een andere sport-/ontspanning-gerelateerde locatie zoals bijvoorbeeld de atletiekvereniging, of het nieuw te bouwen zwembad als bij het wedstrijdbad.

Een in het oog springend ( en controleerbare), locatie achten wij uit cultuurhistorisch, geschiedkundig en toeristisch oogpunt gewenst

Ad vraag 6.: Een alternatief is dat in dat uiterste geval op een deskundige wijze het bouwwerk tot in detail wordt beschreven en wordt vastgelegd op fotomateriaal en op tekening. Een en ander moet, samen met het cultuurhistorische verhaal/geschiedenis tot één document te worden samengevoegd. Vanwege het belang van de tribune tot op landelijk niveau is het belangrijk dat het document voor iedereen op eenvoudige wijze is in te zien.

Voor zover het de fysieke tribune betreft dient in dat geval ook te worden bezien of goede onderdelen van de tribune (her-)gebruikt kunnen worden voor een eventueel op te richten (herinnerings-) monument. Eventueel zou overwogen kunnen worden of opslag van de gehele oorspronkelijke tribune mogelijk is. Dit verdient zeker niet de voorkeur.

Voor de Ear is het vorenstaande geen optie, gelet op het grote belang en zeldzaamheid van de tribune.

Concluderend:

De cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde van de tribune is hoog, zo niet zeer hoog.

De algehele bouwkundige staat van de tribune is slecht.

Met de inzet van de deskundigheid van de juiste instanties, organisaties en de juiste menskracht en de daarvoor benodigde middelen is terugbrengen in authentieke staat zeker mogelijk.

Het object is alleszins waard om behouden te worden, zowel uit cultuur-/ architectuurhistorisch, als uit sociaal en maatschappelijk oogpunt.

Een voorwaarde voor het behoud van dit in meerdere opzichten zeldzame object is dat er voldoende draagvlak wordt gecreëerd en dat het object de status van gemeentelijk monument blijft behouden.

De Ear wordt zo nodig graag betrokken bij de verdere ontwikkelingen ten aanzien van de tribune.

Geraadpleegde bronnen:

- Jubileum nummer Der Rijssensche voetbalveren. Rijssen Voorruit 1909 – 1934, no 4 zevende jaargang april 1934;
- Interview met de heer R. Gerrits;
- Quikscan 27-3-2019 buro Ekker Bouw en monumentenadvies.